

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Suomen UNICEF kiittää mahdollisuudesta lausua ja tarkastelee suunnitelmaluonnosta erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määriteltyjen lapsen oikeuksien ja niiden toteutumisen näkökulmasta. UNICEFilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattu rooli (45 §) toimia sopimuksen täytäntöönpanon arvioijana ja asiantuntijana. Suomen UNICEF edustaa UNICEFia Suomessa.

Suomen UNICEF toteaa, että keskipitkän aikavälin suunnitelmaluonnoksessa esitetyt toimenpiteet eivät ole riittäviä Suomen taakanjakosektorin EU-velvoitteiden täyttämiseksi ja kansallisen 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi.

Suomen UNICEF korostaa, että Suomella on velvollisuus turvata lapsen oikeuksien toteutuminen Pariisin sopimuksen mukaisilla ilmastotoimilla. Lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 26 (2023) todennut, että kaikkien sopimusvaltioiden on ryhdyttävä kiireellisesti toimiin kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi Pariisin sopimuksen mukaisesti. Lisäksi yleiskommentissa todetaan, että fossiilisista polttoaineista luopumisen hidastaminen johtaa korkeampiin kumulatiivisiin päästöihin ja siten suurempiin ennakoitaviin haittoihin lasten oikeuksien toteutumiselle. Myös Suomelle annetuissa lapsen oikeuksien sopimuksen määräaikaisraportoinnin loppupäätelmissä (2023) suositellaan, että Suomi panee toimeen ilmastopolitiikkansa lapsen oikeuksien noudattaen ja lasten tarpeiden kiireellisyyden huomioiden. Lisäksi kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) on tuoreessa lausunnossaan todennut, että ilmastovelvoitteita rikkovat valtiot rikkovat kansainvälistä oikeutta.

KAISU3:n suunnitelmaluonnoksen mukaan taakanjakosektorin tarve lisätoimille olisi 1,8 Mt, jotta EU:n Suomelle asettama taakanjakosektorin päästövelvoite saavutettaisiin. Suunnitelmaluonnoksen lisätoimenpiteillä saavutetaan vain noin 0,6 Mt CO₂-ekv päästövähennys. Jäljelle jäävä päästövähennys esitetään katettavan joustoilla ja aikaisempien vuosien ylijäämäyksiköillä, mutta

todetaan, että kokonaisuuteen liittyy huomattavia epävarmuustekijöitä. Tilannetta heikentää vielä huomattavasti maankäyttösektorin hiilinielun romahtaminen, ja se, että maankäyttösektorin vaje saattaa siirtyä taakanjakosektorilla katettavaksi.

Suomen UNICEF katsoo, että suunnitelmaluonnoksen toimenpiteiden tulisi johtaa suurempiin päästövähennyksiin, jotta Suomen voitaisiin katsoa toteuttavan täysimittaisesti lasten suojelemista ilmastonmuutoksen vaikutuksilta lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla.

Liikenne

Avovastaus

Suomen UNICEF huomauttaa, että julkinen liikenne, pyöräily ja muu kevyt liikenne ovat erityisen tärkeitä liikkumismuotoja lapsille ja nuorille. Lapsilla on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 31 artiklan mukaan oikeus vapaa-aikaan, virkistystoimintaan ja kulttuurielämään. Mahdollisuus liikkua on tärkeä tämän oikeuden toteutumiseksi. Toimiva kevyt liikenne linkittyy myös vahvasti lapsen oikeuteen terveyteen (YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 24 artikla). Samaan aikaan julkinen liikenne ja kevyt liikenne tukevat liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamista.

On valitettavaa, että julkisesta liikenteen ja pyöräilyn tukemisesta on viime vuosina leikattu, mm. kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman rahoitusta on vähennetty merkittävästi ja joukkoliikenteen arvonlisävero on nostettu. Suunnitelmaluonnoksessa julkiseen ja kevyeen liikenteeseen liittyvät lisätoimet on suunniteltu toteutettavan sosiaaliseen ilmastorahaston (SCF) rahoituksella. Tähän liittyy huomattavia epävarmuuksia, sillä Suomen suunnitelmaa sosiaalisen ilmastorahoituksen kohdentumisesta ei ole vielä hyväksytty.

Suomen UNICEF katsoo, että suunnitelmaluonnokseen tulisi lisätä toimia julkisen liikenteen palvelutason parantamiseen sekä kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden kehittämiseen. Olisi myös tärkeää kuulla lapsia ja nuoria heidän liikenteeseen liittyvistä tarpeistaan ja kokemuksistaan.

Maatalous

Avovastaus

-

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

-

Työkoneet

Avovastaus

-

Jätehuolto

Avovastaus

-

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

-

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

-

Julkiset hankinnat

Avovastaus

-

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Suunnitelmaluonnoksen valmistelun yhteydessä on toteutettu varsin laaja vaikutustenarviointi, mukaan lukien sosiaalisten vaikutusten arviointi ja osana sitä yhdenvertaisuusarviointi. Suunnitelmaluonnoksessa todetaan sosiaalisten vaikutusten arvioinnin kokoavan yhteen erilaisia näkökulmia, muun muassa lapsivaikutukset. Suomen UNICEF katsoo, että toteutettu sosiaalisten vaikutusten arviointi ei ole riittävä huomioimaan suunniteltujen toimenpiteiden vaikutuksia lapsiin.

Lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 26 (2023) todennut, että kaikki ympäristöasioihin liittyvä lainsäädäntö, toimintapolitiikat, projektit, sääntely, talousarviot ja päätökset sekä niitä koskevat ehdotukset vaativat huolellista lapsivaikutusten arviointia. Arviointi tulisi suorittaa sekä ennen toimeenpanoa että sen jälkeen. Vaikka lapset ja nuoret on suunnitelmaluonnoksessa paikoin tunnistettu haavoittuvana ryhmänä, lapsivaikutusten arviointi puuttuu sekä suunnitelmaluonnoksesta kokonaisuudessaan että sen sektorikohtaisista toimenpiteistä.

Suunnitelmassa kuvataan ansiokkaasti yleisellä tasolla lapsen edun merkitystä harkintaperusteena ilmastopolitiikan päätöksenteossa ja toimeenpanossa ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten huomioimisen tärkeyttä. Lapsivaikutusten arvioinnin puuttuessa jää epäselväksi, miten näitä velvoitteita on huomioitu suunnitelmaluonnoksen sektorikohtaisissa toimenpiteissä. Suomen UNICEF suositaa, että suunnitelmaluonnokseen ja sen jatkovalmisteluun sisällytetään lapsivaikutusten arviointi ja sen perusteella arvioidut vaikutukset lapsiin otetaan huomioon suunnitelmassa ja sen jatkovalmistelussa. Lapsen edun ensisijaisuus (LOS art. 3) edellyttää antamaan lapsia parhaiten palvelevalle näkökulmalle enemmän painoarvoa sen sijaan, että lapsen etu olisi vain yksi monista huomioon otettavista seikoista, kun päätetään lapsia koskevista asioista. (Yleiskommentti 14. 2023)

Lapsiperheköyhyys on Suomessa pitkään jatkunut ongelma. Vuonna 2022 pienituloisissa kotitalouksissa eli 118 900 lasta eli 11,7 % lapsista (Tilastokeskus). Ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden kannalta on tärkeää varmistaa, että ilmastotoimet eivät lisää tai syvennä lapsiperheköyhyyttä. Tärkein keino tähän on ilmastotoimien jatkovalmistelun huolellinen lapsivaikutusten arviointi.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan mukaan lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava se huomioon päätöksissä, jotka välillisesti tai suoraan koskevat lapsia. Myös lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 26 (2023) korostaa valtion velvollisuutta kuulla lapsia kaikissa ympäristöpäätöksenteon vaiheissa. Suomen UNICEF pitää valitettavana sitä, että suunnitelmaluonnoksen valmistelun sidosryhmä- ja kansalaiskuulemisissa ei ole kuultu lapsia ja nuoria. Lapset ja nuorten tarpeet ja näkemykset poikkeavat usein aikuisten näkemyksistä. Esimerkiksi liikkumiseen liittyen lapsilla korostuvat usein kevyen liikenteeseen ja joukkoliikenteeseen liittyvät tarpeet.

Muita huomioita

Avovastaus

-

Suihkonen Minna
Suomen UNICEF ry